

сталого розвитку до 2030 року (Киото, Японія, 7–12 березня 2021 року). URL: https://www.probaton.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/17_Kyoto_Declaration_V2102815-Ukr-PravoJustice.pdf.

7. Recommendations elaborated under the authority of the CDPC. URL: <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations>.

8. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2017. № 2(21). С.124-132. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/17_1.pdf.

9. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). European Parliament Official web-site. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html.

10. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

11. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). URL <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

Мирослав ТРЕЦОВ

професор кафедри управління
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
доктор наук з державного управління

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ

За індексом людського розвитку, який представляє собою інтегральний показник, що розраховується для оцінки стану охорони здоров'я, освіти та доходів у кожній конкретній країні як основних характеристик людського потенціалу, за звітом Програми Розвитку ООН станом на 2020 р. Україна посіла 74 позицію зі значенням індексу на рівні 0,779, що відповідає високому рівню людського розвитку і є на рівні країн, які змінюють індустріальний спосіб соціально-економічних відносин та постіндустріальний. Проте за роки незалежності країна спустилася в світовому рейтингу на 20 позицій, не досягнувши практично жодного розвитку майже за три десятиліття незалежності. З європейських країн Україні поступились лише Вірменія (81 позиція), Північна Македонія (83 позиція), Азербайджан (88 позиція) та Молдова (90 позиція) [2].

Недостатність волі українського суспільства щодо побудови соціально орієнтованої конкурентоспроможної ринкової економіки перетворює Україну на одну з країн з найбільш розчарованим та незадоволеним населенням. За

індексом щастя, що відображає добробут людей в різних країнах світу, наша країна посіла 110 місце у світі, та втратила 23 позиції порівняно з розрахунком індексу у 2013 р., коли займала 87 місце. Для порівняння Чехія займає 18 місце згідно всесвітньої доповіді, Польща – 44 місце, Латвія – 51 місце [4]. Причинами такого становища України є низький рівень доходів населення, низька тривалість здорового життя та слабкий стан здоров'я (згідно з результатами опитувань, половина українців мають скарги, пов'язані зі здоров'ям і/або самопочуттям).

Як наслідок, з країни в пошуках самореалізації виїжджають не лише найбільш освічені та економічно активні громадяни, а й взагалі громадяни з мінімальним професійним досвідом та молодь, яка не асоціює свого майбутнього з батьківщиною. Якщо враховувати, що лише деякі мігранти за кордоном можуть знайти роботу, відповідну їхньому рівню кваліфікації, майже всі вони, незалежно від рівня освіти, працюють на низько кваліфікованих робочих місцях, то у світлі невідповідності навичок мігрантів та роботи, яку вони виконують за кордоном, трудова міграція українців, принаймні певною мірою, може бути охарактеризована як «відтік мізків». У поєднанні з демографічним спадом, який спостерігається у країні, населення якої скоротилося на 10,3 млн осіб або на 19,9% порівнюючи з 1991 роком, програш у боротьбі на міжнародному ринку праці за якісні трудові ресурси нівелює можливості України на поліпшення конкурентних позицій в світових економічних рейтингах.

За даними Міністерства соціальної політики України в 2019 р. налічувалося 3,2 млн трудових мігрантів. В окремі періоди, під час сезонних робіт, було 7 – 9 млн мігрантів. У 2020 р., за даними Національного банку України, було близько 3 млн трудових мігрантів. Протягом 2020 р. в країну повернулися 400-500 тисяч осіб, але переважно через пандемію COVID-19. Країни Євросоюзу закривалися на локдаун, люди втрачали роботу і змушені були повертатися. У 2021 р., за даними Інституту демографії та соціальних досліджень, кількість трудових мігрантів становить 2,5 – 3 млн осіб [1].

Трудові мігранти поступово перетворилися на головне джерело іноземної валюти для України, адже частка переказів заробітчан у валовому внутрішньому продукті України зросла з 0,01% у 1996 р. до 9,7% у 2020 р., за підсумками якого в країну було переведено за даними Світового банку еквівалент 15,1 млрд дол. США, що є одним з найвищих показників у світі. З європейських країн за внеском трудових мігрантів до валового внутрішнього продукту Україна поступилася лише Чорногорії (12,5%), Молдові (16,3%) та Косово (18,4%) [3].

Проте ці дані – це лише статистика офіційних переказів, які здійснені за допомогою банківської системи, оскільки ні Світовий банк, ні Національний банк України, ні держава загалом не можуть прорахувати, яку кількість грошей мігранти привезли з собою або передали на батьківщину без декларування. Взнявши за основу розрахунків кількість трудових мігрантів,

середній показник заробітної плати в країнах-сусідках, куди власне і виїжджає на роботу переважна більшість заробітчан, та власне мету їх міграції – заробляння грошей – ми виходимо на цифру в щонайменше 30 млрд дол. США, які потрапляють в Україну в якості заощаджень трудових мігрантів, що становить майже 20% валового внутрішнього продукту України.

Якщо брати напрямок найбільшої концентрації трудових мігрантів з України – Польщу, то за даними Національного банку Польщі в I півріччі 2021 р. обсяг грошових переводів склав еквівалент 1,1 млрд дол. США. Що перевищило показник аналогічного періоду 2020 р. на 27%. При цьому грошові переводы українських заробітчан склали 87% усіх коштів, які були переказані трудовими мігрантами. Цей факт став прямим наслідком того, що заробітки іноземців у Польщі в I кварталі 2021 р. у порівнянні з аналогічним періодом минулого р. зросли на 27,5% і склали загалом близько 1,9 млрд дол. США.

Загалом тренд постійного зростання грошових переказів трудових мігрантів з Польщі спричинений тим, що зростання мінімальної та середньої зарплати в Польщі сягає 10%, а зацікавлення працевлаштуванням українців у протягом 2020 р. зростало попри пандемію. Крім того, польський уряд у березні минулого року автоматично продовжив громадянам України візи та дозволи на перебування і працевлаштування в Польщі.

Можемо зробити висновок, що з одного боку, Україна має усі потенційні можливості для швидкого економічного розвитку випереджувальними темпами та досягнення показників країн Центральної Європи, а з іншого – конкурентні позиції України в глобальному просторі невпинно деградують без проведення кардинальних реформ в економічному, публічному та соціальному середовищі, а теперішні позиції на рівні країн Африки на Південно-Східній Азії, що розвиваються є швидше залишками досягнень СРСР, ніж надбань часів незалежності, що перетворило Україну з країни середнього рівня розвитку в країну третього світу.

Зміни цієї тенденції на поточному етапі не вбачається, адже модель аграрно-сировинної структури економіки, яка з індустріальної країни, якою вона була на момент здобуття незалежності поступово перетворюється на країну-експортера сільськогосподарської продукції, сировинних активів металургійної та гірничо-добувної промисловості, а також трудових ресурсів, що мають низьку додану вартість, із включенням аутсорсингу потреб розвинених країн в галузі ІТ, і в умовах депопуляції та старіння населення країна не в змозі забезпечити досягнення навіть середніх за світовими стандартами темпів зростання соціально-економічного середовища.

Отже, країна потребує кардинальних інституційних перетворень в сферах публічного адміністрування, детінізації економіки, залучення інвестиційного капіталу, знищення патерналістських відносин між державою і громадянами, реформування податкової системи та системи соціального захисту населення, а також підвищення якості надання освітніх послуг та формування професійних компетенцій населення тощо.

1. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019-2021 роках. Слово і діло. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>.

2. Latest Human Development Index Ranking. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking>.

3. Migration and Remittances Data (updated as of May 2021). URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>.

4. World Happiness Report 2021. URL: <https://worldhappiness.report>.

Олег ТУРЕНКО

доктор філософських наук, доцент
*(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Кривий Ріг
Дніпропетровська обл., Україна)*

АЛЬТРУЇЗМ ЯК ЧИННИК ІСНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Публічна сфера (громадське життя), в якій людина отримує можливість вільно діяти реалізуючи себе, утверджуючи високі гуманістичні цінності, не стала реальністю сучасного українського суспільства. З радянських часів громадянське життя залишилася «приватизованим» вузьким суспільно-політичним прошарком – представниками політико-фінансових корпорацій. Останні через ЗМІ створюють в суспільній свідомості симулякр – ілюзорну мапу, що замінює істинне поле реалізації суспільних інтересів та нав'язують псевдо демократичні цінності – вузькі корпоративні інтереси. Наслідки приватизації публічної сфери для українського суспільства, державності та нації є небезпечними, вони є тими, що підточують їх суверенітет та уніфікують культурну самобутність. Оскільки консервують існуючі внутрішні соціальні конфлікти руйнують вертикальну стратифікацію та креативні можливості народу (особливо молоді) тощо. Це викликає відчуття зневаги до себе, самовідчуження людини та руйнує крихкі принципи суспільної солідарності.

Виходом з безгромадянського стану є занурення у приватну сферу – сферу міжособистих відносин, «заглиблення» в «затишне» сімейне життя. Проте приватна сфера не є сферою повної свободи людини, сферою самореалізації – вона, на думку Х. Арндт, постійно потребує публічної сфери. Бо публічна сфера є сферою свободи, обговорення найважливіший суспільних справ та героїчних дій, що забезпечують безсмертя – залишаючись в культурної пам'яті народу, його історії.